

In memoriam
Dr. Gergely János, a „Múzeum Őre”, Erdély neves botanikusa

László Enikő

Bethlen Gábor Kollégium, 515200 Nagyenyed/Aiud, str. Bethlen Gábor
nr. 1, jud. Alba, Romania, *laszloeniko13@yahoo.com*

A 2008-as torockószentgyörgyi falunapok keretében emlékeztünk meg dr. Gergely Jánosról, Erdély neves botanikusáról, Torockószentgyörgy szülőttéről. A megemlékezést jelenlétével megtisztelte Gergely János özvegye, Gergely Rozália, és néhány volt kollegája, munkatársa.

„Torockó vidéke már évszázadok óta számon tartott szigete Erdélynek, különleges népi kultúrája, valamikori virágzó vasipara, ...szorgalmas és találékony népe miatt. A mostoha természeti viszonyok, a társadalmi elszigeteltség kényszerítően serkentették a megmaradásért küszködő nép tehetségének kibontakozását. A táj és a tehetség találkozása nélkül Torockó talán sohasem lett volna nevezetes és nem lettek volna híres szüleit sem.” – írja dr. Nagy-Tóth Ferenc az Erdélyi Gyopárban Gergely János halálának 10. évfordulójára megjelent írásában (Nagy-Tóth 1998).

Egy ilyen tehetségre emlékeztünk meg szülőfalujában, halálának 20. évfordulóján. Eleinkre emlékezni, tiszteletünket kifejezni nem csak kötelesség, hanem örömteli munka is. Ezen érzések buzdítottak arra, hogy volt tanáromnak emléket állítsak, annak az embernek, aki bevezetett és kalauzolt engem a botanika rejtelseibe, megszerettette azt, ezáltal meghatározta, hogy a biológia mely területén mélyítsem tudásomat.

Gergely János 1928. március 11-én született Torockószentgyörgyön. Édesapja Gergely János, édesanyja Simon Anna, helybéli gazdálkodók voltak. Iskoláit 1935-ben, szülőfalujában kezdte, mindvégig kitűnő tanuló volt. A hetedik osztályt 1942-ben végezte első tanulóként. Kolozsváron a Brassai Sámuel Líceumban érettségizett 1950-ben, s ebben az évben be is iratkozott a Bolyai Egyetem Természettudományi Karára, melyet 1954-ben végez el. Elsőéves korától már a botanika iránt érdeklődött, jó tanulóként kitűnt egyetemi hallgató társai közül. Ahogy Nagy-Tóth Ferenc írta (1998): „minden

nemes kezdeményezésnek lelkes híve és tevékeny résztvevője”. A tanévnyitást követően már szervezte a Tordai-hasadék látogatását, ezzel mintegy jelét adva annak, hogy ő „a botanikát nem, mint kötelező tantárgyat tanulta” és „ha tehette mindég a növénytani intézetben keresett és talált elfoglaltságot” (Nagy-Tóth 1998). Az egyetem végeztével már egy tudományos dolgozat birtokosaként kinevezést kap a botanika tanszékre, ahol Csűrös István professzornak, volt tanárának asszisztense és barátja lesz. Öt évig tartó egyetemi oktatói pályája (1954–1959) a Bolyai és Babeş Tudományegyetemek egyesítésekor megszűnt, több más társához hasonlóan derékba tört. A BBTE Botanikus Kertjénél kapott 1959-től főbotanikusi beosztást, ahol Nyárády Erazmus Gyula utódaként, haláláig munkálkodott. Szakmai felelőse volt a *II. földrajzi szektornak* (balkáni, mediterrán flóra, Római kert, Románia flórája).

Doktori dolgozatát 1964-ben védte meg Bukarestben. Dolgozatának címe: *Flora și vegetația regiunii cuprinse între Mureș și Masivul Bedeleu (A Maros és a Bedellő közötti régió flórája és vegetációja)*. Kutatómunkája kiterjedt egész Erdélyre, sőt a Kárpátokon túlra is. Szaktanulmányokat Torockó (Székelykő, Bedelői havasok), Nagyenyed (Szabaderdő) környékéről és az Erdélyi Szigethegység más területeiről (kiemelkedik közülük a Révi-szoros botanikai feldolgozása), Székelyföld (Gyergyói-, Csíki-, Háromszéki medence), Avas hegység, Erdélyi Mezőség, Kis-Küküllő völgye, Alduna, Dobrudza, Észak-Moldva (Jakucs, Fekete) tájegységek növényzetéről írt. Összesen 72 nyomtatásban megjelent szaktanulmányt közöl számos folyóiratban: *Contribuții botanice* (62), *Studii și cercetări de biologie, seria botanică* (2), *Studia Universitatis Babeș–Bolyai, Biologia* (6), *Ocrotirea naturii și a mediului înconjurător* (1), *Ann. Hist. Nat. Mus. Hung.* (1). A *Contribuții botanice* című szakfolyóiratnak 1960-tól haláláig szerkesztője, de öt *Centuria* (herbáriumi kiadvány) szerkesztője (31–35. kötetek) is volt.

Mindezek mellett tudományterjesztő előadásokat tartott, államvizsga szakdolgozatokat irányított, de középiskolai tanárok továbbképzésében is részt vett. Országszerte elismert szaktanácsadó volt, elismert magyarországi kutatókkal tartott kapcsolatot (pl. Jakucs Pál, Fekete Gábor) és a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézettel is együttműködött (Rácz G., Fűzi I., Kisgyörgy Z.).

Szülőföldjét sosem feledte, hiszen legelső tudományos dolgozata, doktori dolgozata és 16 szaktanulmánya szülőföldjén, Torockón és környékén végzett kutatásainak eredménye. Két új növénytársulást is a Székelykőről

írt le és tíz ritka növényfajt és változatot is ő írt le először Torockó vidékéről. A kolozsvári Botanikus Kertben levő sziklakertbe a Székelykőről származó növényeket ültetett, ezért az „Gergely János kertje” nevet viseli.

Tudományos kutató, főbotanikus, a „Múzeum Óre” volt. 1989. június 11-én, 61 éves korában halt meg, a Házsongárdi temetőben nyugszik.

Kiemelkedő tudományos eredményei

Floristaként

Felfedezett és a tudomány számára elsőnek írt le három új növényfajt, formát (Nagy-Tóth 1994):

- fehéres csüdfű (*Astragalus vesicarius* var. *leucanthus* GERGELY, 1972).
- nagyvirágú pipitér (*Anthemis macrantha* f. *monocephala* GERGELY, 1972).
- havasi nyúlfarkfű (*Sesleria coeruleans* ssp. *coeruleans* f. *solacolui* GERGELY, 1972).

A Flora R.P.R. – Románia Flórája (Săvulescu 1952–1976) című 13 kötetes monumentális kiadvány legfiatalabb szerzője volt. A tizenkettedik kötetben egyedül dolgozza fel a bibikra (*Oreochloa*) nemet, illetve Al. Beldievel együtt a nyúlfarkfű (*Sesleria*) nemet (Farcașiu és Groza 1989).

A „*Flora Romaniae Exsiccata*” nevű kiadványnak 77 növényfajt gyűjtött (minden fajból 70–80 példányt). 1959-től pedig növénymagokat gyűjtött a Botanikus Kert „Magkatalógusa” számára (*Catalogul de semințe*). Felújította és újraeltározta a Botanikus Kert herbáriumának anyagát, ugyanakkor féltve őrizte a kert múzeumában J.C. Baumgarten, Brassai Sámuel és Soó Rezső szárított herbáriumait. A Herbáriumot 5666 herbáriumi lappal (szárított növénymintával) gazdagította.

Fitocönológusként

A tudományra nézve hét új, szakemberek által is elismert növénytársulás szerzője (Sanda 2002).

Ezek a következők:

- *Asplenio quadrivalenti–Poetum nemoralis* SOÓ ex GERGELY et al., 1966

-
- *Seslerio rigidae*–*Saxifragetum rocheliana* GERGELY, 1967
  - *Helictotricho decori*–*Festucetum palentis* (SOÓ, 1944) GERGELY, 1972
(a Székelykőről írta le)
  - *Festucetum sulcatae calcophilum* CSÜRÖS et GERGELY, 1959 (a Székelykőről írta le)
  - *Rubo caesii*–*Salicetum cinerea* RAȚIU et GERGELY, 1979
  - *Rubo caesii*–*Prunetum spinosea* RAȚIU et GERGELY, 1979
  - *Pteridio*–*Crataegetum monogynae* RAȚIU et GERGELY, 1979

Irodalomjegyzék

- Farcașiu, V., Groza, Gh. (1989): *In memoriam botanistul dr. Gergely Ioan. Contribuții Botanice*, Cluj Napoca: 269–270.
- Nagy-Tóth, F. (1994): *A szülőföld és a botanika vonzásában Torockószentgyörgy szülötte Gergely János*. Erdélyi Gyopár, 3–4: 28–29.
- Nagy-Tóth, F. (1998): *A torockói táj feledhetetlen fia – Erdély nevezetes botanikusa dr. Gergely János*. Erdélyi Gyopár, 3: 23–24.
- Sanda, V. (2002): *Vademecum ceno-structural privind covorul vegetal din România*. Editura Vergiliu, București.
- Săvulescu, T. (főszerk.) (1952–1976): *Flora R.P.R.* Ed. Acad., București.